

Rosyjskie zbrodnie wojenne podczas agresji na Ukrainę w 2022 roku

Stanisław Waszczykowski

06.04.2022

Artykuł w skrócie:

- Podczas obecnej ponownej rosyjskiej agresji na Ukrainę zarówno media, jak i władze ukraińskie oraz instytucje międzynarodowe alarmują o popełnianych przez Rosjan zbrodniach wojennych.
- Na przestrzeni lat powstały odpowiednie regulacje międzynarodowe, które określają m.in. dozwolone możliwości zastosowania metod i środków podczas prowadzenia walki. Zbiór tych norm i zasad określany jest mianem Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych.
- Rosyjskie zbrodnie wojenne wymierzone są przede wszystkim w ludność cywilną. Poza atakami na infrastrukturę cywilną dochodzi do bezpośrednich aktów przemocy, zabójstw i gwałtów. Ponadto Rosjanie wykorzystują środki walki, których użycie jest sankcjonowane odpowiednimi konwencjami oraz dopuszczają się aktów wiarołomstwa.

Wstęp

Rosyjska agresja na Ukrainę trwa z różną intensywnością od 8 lat, jednak jej natężenie w 2022 roku zmieniło dotychczasowy obszar wojny, przenosząc ją z Donbasu i anektowanego Krymu na terytorium całej Ukrainy.

Zachodnie obawy i rosyjskie marzenia dotyczące upadku Ukrainy zostały w kilka dni rozwiane przez silny opór ukraińskiego społeczeństwa. Zarówno Zachód, jak i Wschód zaskoczyła waleczność i jedność Ukraińców. Federacja Rosyjska postanowiła jednak nie zostawać w tyle i również zaskoczyła. Wobec mało zadowalających wyników agresji „nowoczesna” rosyjska armia sięgnęła do sowieckich metod i środków, zapominając o międzynarodowym prawie humanitarnym konfliktów zbrojnych (MPHKZ).

Badaniem popełnionych zbrodni wojennych przez Federację Rosyjską na Ukrainie zająć się mają zarówno odpowiednie ukraińskie instytucje krajowe, jak i szerzej instytucje międzynarodowe. To one ocenią skalę zjawiska i będą odpowiedzialne za rozliczenie zbrodniarzy wojennych. Niemniej jednak ukraińskie społeczeństwo, media oraz władze dokumentują i na bieżąco informują wszelkie rosyjskie naruszenia MPHKZ i przestępstwa. Wobec tego celem artykułu jest próba zebrania i skatalogowania przykładów rosyjskich zbrojni na Ukrainie, aby uwidocznić skalę popełnionych zbrodni.

Międzynarodowe regulacje dotyczące konfliktów zbrojnych

Zjawisko wojny towarzyszy ludzkości od wieków. Z czasem gdy armie nabierały coraz to bardziej masowego i powszechnego charakteru, a nowe wynalazki zmieniały skalę i zakres okrucieństwa, zaczęto zastanawiać się nad próbą stworzenia regulacji. Początkowo dotyczyły one wyłącznie kwestii polepszenia opieki nad rannymi na polu walki. W dalszej kolejności praktyka kolejnych konfliktów, szczególnie I i II wojny światowej, wymusiła na społeczności międzynarodowej wypracowanie odpowiednich konwencji, określających normy i zasady prowadzenia przyszłych wojen. W ten sposób na przestrzeni szczególnie XX wieku nieprecyzyjnie sklasyfikowane treści prawa wojennego zaczęły przeradzać się w kanon norm i zasad, które tworzą obecnie międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych¹.

Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych definiować można jako „zespół norm ustanowionych przez umowy międzynarodowe lub zwyczaj międzynarodowy, których szczególnym zadaniem jest rozwiązywanie problemów humanitarnych, wynikających bezpośrednio z prowadzonych konfliktów zbrojnych, i które z przyczyn humanitarnych ograniczają prawo stron konfliktu zbrojnego do swobodnego wyboru metod i środków prowadzenia działań zbrojnych lub chronią osoby i dobra, które są lub mogą być dotknięte skutkami konfliktu zbrojnego”². Wobec tego istota MPHKKZ przejawia się poprzez chęć ograniczenia ludzkiego cierpienia i skali zniszczeń, dzięki wypracowanym odpowiednim regulacjom, które określają m.in. możliwości stosowanych metod i środków podczas walki oraz dopuszczalne cele ataku.

Zasadniczo zespół norm tworzących MPHKKZ określony jest w prawie traktatowym i prawie zwyczajowym. Prawo traktatowe należy rozumieć jako umowy międzynarodowe, które prawnie zobowiązują strony do określonych reguł i ustaleń. Prawo zwyczajowe natomiast składa się z zasad i norm stanowiących rezultaty powszechnej praktyki państw (ich organów władzy), uznanych za prawnie wiążące i mających charakter powszechny. Choć prawo zwyczajowe jest mniej szczegółowe niż odpowiednie traktaty, to stanowi podstawę dla danych norm traktatowych, przedstawiających niekiedy uporządkowane normy zwyczajowe³.

---

¹ M. Marcinko, Główne założenia międzynarodowego prawa humanitarne konfliktów zbrojnych, [w]: Międzynarodowe Prawo Humanitarne Konfliktów Zbrojnych, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014, s.23-57.

² Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wydanie szóste, AON, Warszawa 2008, s. 70.

³ Międzynarodowe Prawo Humanitarne – odpowiadamy na twoje pytania. KOMPENDIUM DLA SŁUCHACZY POLSKIEJ SZKOŁY MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA HUMANITARNEGO, PCK, https://pck.pl/wp-content/uploads/2020/10/mph_odpowiadamy_na_twoje_pytania.pdf (dostęp: 30.03.2022).

Główny katalog traktatów i podstawowe dokumenty w zakresie międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych tworzą konwencje haskie z 1907 roku oraz konwencje genewskie z 1949 roku. Do pełnego zbioru traktatów dochodzą również protokoły dodatkowe do owych konwencji i inne umowy określające wszelkie zakazy i ograniczenia np. używania pewnych broni konwencjonalnych, mogących powodować nadmierne cierpienie⁴.

Prawo haskie (od konwencji haskich) dotyczy ogólnie działań zbrojnych, w szczególności regulacji dotyczących prowadzenia walki oraz pojęcia okupacji i neutralności, natomiast prawo genewskie (od konwencji genewskich) zawiera głównie postanowienia związane z ochroną osób podczas konfliktu, a konkretnie ofiar konfliktu – tzn. jeńców wojennych, rannych, chorych, rozbitków i zmarłych – oraz w uogólnieniu ludności cywilnej i osób niosących pomoc owym ofiarom – służbie medycznej⁵.

Na podstawie doświadczeń wynikających z procesu tworzenia się przedstawionych wyżej norm prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych zrodziły się zasady stanowiące fundament MPHKZ⁶:

- zasada humanitaryzmu – podkreśla znaczenie życia i zdrowia ludzkiego oraz wskazuje potrzebę zapobiegania ludzkim cierpieniom i udzielania pomocy potrzebującym w oparciu o bezstronność;
- zasada rozróżniania – określa wymóg prowadzenia działań zbrojnych jedynie wobec kombatantów i celów wojskowych, podkreślając wobec tego potrzebę rozróżnienia obiektów o charakterze cywilnym od celów wojskowych oraz ludności cywilnej od kombatantów;
- zasada konieczności wojskowej – zezwala na zastosowanie koniecznych środków i metod, które nie są zakazane przez prawo wojenne, w celu pokonania przeciwnika;
- zasada proporcjonalności – określa wymóg odpowiedniej równowagi podczas prowadzenia działań zbrojnych, tak, aby nie powodować nadmiernych szkód szczególnie o charakterze cywilnym w stosunku do korzyści wojskowych.

---

⁴ F. De Mulinen, Podręcznik Prawa Wojennego dla Sił Zbrojnych, Bellona, Warszawa 1994, s.13.

⁵ Ibidem, s.25.

⁶ M. Marcinko, Podstawowe zasady międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych, [w]: Międzynarodowe Prawo Humanitarne Konfliktów Zbrojnych, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014, s.59-94.

Zaprezentowane normy i zasady są standardem, umożliwiającym prowadzenie walk przy jednoczesnym poszanowaniu odpowiednio wyznaczonych limitach dla działania mogącego spowodować nadmierne cierpienie zarówno wobec kombatantów, jak i osób cywilnych. Historia jednak pokazuje, że nie zawsze strony konfliktu zbrojnego przestrzegają ustalonych reguł. W momencie łamania norm i zasad międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych strony dopuszczają się tzw. zbrodni wojennych.

Samo pojęcie zbrodni wojennych definiowane jest m.in. w *Rzymskim Statucie Międzynarodowego Trybunału Karnego z 17 lipca 1998 roku*, który określa je jako poważne naruszenia Konwencji genewskich oraz innych praw i zwyczajów prawa międzynarodowego mającego zastosowanie do konfliktów zbrojnych, wymieniając przy tym bezpośrednio ponad pięćdziesiąt przykładów takich czynów. Dodatkowo, obok pojęcia zbrodni wojennych, pojawiają się określenia zbrodni ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości oraz zbrodni agresji. Są one zdefiniowane w bardziej ogólny sposób, w którym kładzie się szczególny nacisk na zamiar zniszczenia jakiejś grupy (np. etnicznej, religijnej) lub dokonania zabronionych czynów popełnianych cyklicznie w ramach szerszego i świadomego procesu skierowanego przeciwko ludności cywilnej⁷.

Bezpośrednie oskarżanie, badanie czy sądenie naruszeń dotyczących wyżej wymienionych zbrodni pozostaje w gestii m.in. Międzynarodowego Trybunału Karnego. W dalszej części artykułu zostanie przeprowadzona próba przedstawienia przykładów zbrodni wojennych popełnionych przez siły zbrojne Federacji Rosyjskiej, a także, w jaki sposób łamane są wskazane normy MPHKZ podczas trwającej obecnie inwazji na Ukrainę.

Przykłady rosyjskich zbrodni wojennych

Wachlarz rosyjskich zbrodni wojennych popełnionych podczas pierwszego miesiąca pełnoskalowej agresji na Ukrainę jest bardzo szeroki. **Haniebne ataki wycelowane są przede wszystkim w ludność i infrastrukturę cywilną. Oprócz tego Rosjanie używają zakazanych metod oraz środków.**

---

⁷ RZYMSKI STATUT MIĘDZYNARODOWEGO TRYBUNAŁU KARNEGO sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r., <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20030780708> (dostęp: 30.03.2022).

Ataki na infrastrukturę cywilną

Najbardziej powszechnym i zauważalnym naruszeniem stały się ataki na infrastrukturę cywilną. Ataki raketowe i bombardowania miast trwają od pierwszych godzin inwazji, wobec czego straty liczone są już w tysiącach obiektów. Wśród nich udokumentowane są ataki na budynki mieszkalne⁸, szkoły (w tym przedszkola, szkoły średnie i uczelnie wyższe)⁹, centra handlowe, obiekty sportowe, obiekty kulturalne¹⁰ (muzea, teatry)¹¹, miejsca kultu religijnego, szpitale¹² i inne.

W ten sposób wojska Federacji Rosyjskiej łamią przede wszystkim wszystkie wymienione wyżej zasady: humanitaryzmu, rozróżniania, konieczności wojskowej oraz proporcjonalności. Ponadto atak na zabudowania cywilne na tak dużą skalę (w tym obiekty kulturalne oraz obiekty kultu religijnego) stanowi wprost zbrodnię wojenną, co określa m.in. artykuł 50. *Konwencji genewskiej o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych*¹³, czy też artykuł 85. *Protokołu dodatkowego Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r., dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I)*¹⁴.

Ataki na ludność cywilną

Przedstawiony powyżej przykład ataków na infrastrukturę cywilną stanowi bezpośrednio największą przyczynę śmierci ludności cywilnej. Niemniej jednak nie jest to jedyny czyn

---

⁸ Russia's Attacks on Civilian Targets Have Obliterated Everyday Life in Ukraine, <https://www.nytimes.com/interactive/2022/03/23/world/europe/ukraine-civilian-attacks.html> (dostęp: 30.03.2022).

⁹ Six million children trapped in Ukraine face grave danger as attacks on schools and hospitals soar, <https://reliefweb.int/report/ukraine/six-million-children-trapped-ukraine-face-grave-danger-attacks-schools-and-hospitals> (dostęp: 30.03.2022).

¹⁰ M. Piechowska, Rosyjska agresja na Ukrainę a zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego, <https://www.pism.pl/publikacje/rosyjska-agresja-na-ukraine-a-zagrozenie-dla-dziedzictwa-kulturowego> (dostęp: 30.03.2022).

¹¹ 300 people were killed in Russian airstrike on Mariupol theater, Ukrainian authorities say, <https://edition.cnn.com/2022/03/25/europe/ukraine-mariupol-theater-dead-intl/index.html> (dostęp: 30.03.2022).

¹² War Crimes Watch: Russia's onslaught on Ukrainian hospitals, <https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-crimes-tracker-b39137c3a96eef06f4ba1793fd694542> (dostęp: 30.03.2022).

¹³ Konwencja genewska o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/inne/1949-1.html> (dostęp: 30.03.2022).

¹⁴ PROTOKOŁY DODATKOWE do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I) oraz dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół II), sporządzone w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r., <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/protokoly-dodatkowe-do-konwencji-genewskich-z-12-sierpnia-1949-r-16794697> (dostęp: 30.03.2022).

wymierzony w tę grupę, bezpośrednio stanowiący zbrodnię wojenną. Poniżej przedstawiono pojedyncze przykłady zbrodni popełnionych wobec ludności cywilnej.

- Umysłne zabójstwo – w trzecim tygodniu rosyjskiej agresji niemieckie media udostępniły nagranie wykonane z drona, na którym widać jak rosyjska armia zastrzeliła cywila stojącego z podniesionymi rękami¹⁵. Takie zachowanie stanowi ciężkie naruszenie wspomnianego wyżej artykułu 85. *Protokołu dodatkowego do Konwencji genewskich, dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I)*.
- Torturowanie – w odbitym z rąk Rosjan Trościańcu (obwód sumski), ukraińscy żołnierze znaleźli ciało torturowanego mężczyzny¹⁶. Wszelkich tortur zakazuje m.in. artykuł 75. *Protokołu dodatkowego do Konwencji genewskich, dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I)*.
- Porwania/przymusowe deportacje – siły rosyjskie porywają przedstawicieli ukraińskiej administracji lokalnej¹⁷. Ponadto władze oblężonego Mariupola informują o przymusowych deportacjach ludności cywilnej przez Federację Rosyjską. Są oni przewożeni na tereny okupowanego Donbasu lub bezpośrednio do Rosji¹⁸. Takie działania są określane ciężkimi naruszeniami, o czym stanowi artykuł 147. *Konwencji genewskiej o ochronie osób cywilnych podczas wojny*¹⁹.
- Zakładnicy/bezprawne uwięzienie – w pierwszych dniach rosyjskiej inwazji, gdy agresorowi udało się zdobyć tereny czarnobylskiej elektrowni jądrowej, władze ukraińskie poinformowały o przetrzymywaniu personelu elektrowni w charakterze zakładników²⁰. Czyn ten również stanowi ciężkie naruszenie, o czym stanowi artykuł 147. *Konwencji genewskiej o ochronie osób cywilnych podczas wojny*.

---

¹⁵ Russian troops shoot civilian with hands up – German media evidence, <https://www.ukrinform.net/rubric-ato/3430915-russian-troops-shoot-civilian-with-hands-up-german-media-evidence.html> (dostęp: 30.03.2022).

¹⁶ В одному з гаражів Тростянця знайшли закатованого росіянами чоловіка, https://zaxid.net/v_odnomu_z_trostryanetskih_garazhiv_znayshli_zakatovanogo_rosiyanami_cholovika_n1539714 (dostęp: 30.03.2022).

¹⁷ Російські військові викрали міського голову Берислава на Херсонщині, https://zaxid.net/rosiyski_viyskovi_vikrali_miskogo_golovu_berislava_na_hersonshhini_n1539113 (dostęp: 30.03.2022).

¹⁸ Wojska rosyjskie „wykradają” mieszkańców Mariupola. To nielegalne deportacje , <https://forsal.pl/swiat/ukraina/artykuly/8383003,wojska-rosyjskie-wykradaja-mieszkanow-mariupola.html> (dostęp: 30.03.2022).

¹⁹ Konwencja genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny, <http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/inne/1949-4.html> (dostęp: 30.03.2022).

²⁰ Russian forces seize control of Chernobyl nuclear plant and hold staff hostage: Ukrainian officials, <https://edition.cnn.com/2022/02/24/europe/ukraine-chernobyl-russia-intl/index.html> (dostęp: 30.03.2022).

- Grabieże – ukraińskie media publikują zapisy nagrań, na których widać rosyjskich żołnierzy plądrujących sklepy i banki na zajętych obszarach²¹. Odrębny zapis wprost zakazujący grabieży został przedstawiony w artykule 4. *Protokołu dodatkowego do Konwencji genewskich, dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół II)*.
- Gwałty – 22 marca ukraińska prokuratura generalna oficjalnie zgłosiła przypadek gwałtu na mieszkance miasta Browary²². Zjawisko gwałtu lub zmuszania do prostytucji jest zakazane artykułem 4. *Protokołu dodatkowego do Konwencji genewskich, dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół II)*.
- Przymus służby wojskowej – w drugiej połowie marca 2022 roku wywiad ukraiński poinformował o kolejnej przymusowej mobilizacji ludności na terenach czasowo okupowanych w Donbasie²³. Co istotne, agresor nie może zmuszać mieszkańców terenów okupowanych do służby w jego siłach zbrojnych. Zakaz ten określa artykuł 51. *Konwencji genewskiej o ochronie osób cywilnych podczas wojny*.

Użycie zakazanych lub ograniczonych środków walki

Poza wymienionymi przykładami bezpośrednich naruszeń prawa międzynarodowego Federacja Rosyjska stosuje również środki, które ze względu na swoje okrucieństwo są regulowane przez prawo międzynarodowe. **Większość tych regulacji stanowią jednak odrębne umowy i traktaty, w których strony dobrowolnie, wobec zasady humanitaryzmu, zrzekają się użycia wskazanych środków.**

Zarówno media zagraniczne, jak i władze Ukrainy podkreślają wykorzystanie przez Federację Rosyjską przynajmniej czterech środków walki, które bezpośrednio wywołują nadmierne cierpienie. Należą do nich amunicja kasetowa, broń termobaryczna, broń fosforowa i miny przeciwpiechotne.

---

²¹ 'Hungry' Russian Soldiers Loot Ukrainian Shops, <https://www.rferl.org/a/russian-soldiers-loot-ukraine/31732450.html> (dostęp: 30.03.2022).

²² Russian soldiers raping and sexually assaulting women, says Ukraine MP, <https://www.theguardian.com/world/2022/mar/27/russian-soldiers-raping-and-sexually-assaulting-women-says-ukraine-mp> (dostęp: 30.03.2022).

²³ Примусова мобілізація в ОРДЛО: серед «призовників» – студенти і 65+, <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3435802-primusova-mobilizacia-v-ordlo-sered-prizovnikiv-studenti-i-65.html> (dostęp: 30.03.2022).

- Amunicja kasetowa – amunicja przeznaczona do rażenia celów powierzchniowych. Jej działanie polega na przenoszeniu w jednym ładunku wybuchowym (rakiecie lub bombie) wielu mniejszych. Wystrzelona amunicja kasetowa w momencie eksplozji uwalnia mniejsze ładunki, które następnie rażą większą powierzchnię²⁴. W pierwszej dekadzie XXI wieku przyjęto Konwencję dotyczącą zakazu użycia amunicji kasetowej. **Federacja Rosyjska nie jest sygnatariuszem umowy, wobec czego prawnie nie zrzeka się użycia tego środka.** Bezpośrednio jednak jest to naruszenie zasad i norm MPHKZ. Przejawia się ono wykorzystaniem amunicji kasetowej do ataków na miasta, w tym ludność cywilną. O przykładach udokumentowanych ataków m.in. na osiedla Charkowa czy Chersonia informują zagraniczne media²⁵.
- Broń termobaryczna (określana również jako próżniowa lub paliwowo-powietrzna) – wykorzystuje mieszanki materiałów zapalnych, które ulegają gwałtownemu spaleni, przy jednoczesnym wywołaniu fali uderzeniowej i fali podciśnienia²⁶. Samo jej użycie nie jest zakazane, jednak MPHKZ za pomocą *Protokołu III do Konwencji o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki z 1980 roku*, wyraźnie sankcjonuje użycie broni zapalającej, określając jej możliwe zastosowanie jedynie w momencie, gdy uderzenie na cel wojskowy nie stanowi zagrożenia dla ludności cywilnej²⁷. Niestety brytyjskie ministerstwo obrony informuje o potwierdzonym użyciu przez Rosjan broni termobarycznej, w tym również przeciwko ludności cywilnej²⁸.
- Broń fosforowa (biały fosfor) – wykorzystana jako środek walki stanowi również rodzaj broni zapalającej. W uproszczeniu jej użycie powoduje wybuch substancji łatwopalnej,

---

²⁴ Cluster Munition Monitor, <http://www.the-monitor.org/en-gb/our-research/cluster-munition-monitor.aspx> (dostęp: 30.03.2022).

²⁵ These are the Cluster Munitions Documented by Ukrainian Civilians, <https://www.bellingcat.com/news/rest-of-world/2022/03/11/these-are-the-cluster-munitions-documented-by-ukrainian-civilians/> (dostęp: 30.03.2022).

²⁶ TOS-1 czyli broń termobaryczna na linii frontu rosyjskiej agresji w Ukrainie, <https://defence24.pl/technologie/tos-1-czyli-bron-termobaryczna-na-linii-frontu-rosyjskiej-agresji-w-ukrainie> (dostęp: 30.03.2022).

²⁷ PROTOKÓŁ W SPRAWIE ZAKAZÓW LUB OGRANICZEŃ UŻYCIA BRONI ZAPALAJĄCYCH (Protokół III), KONWENCJA o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki z 1980 r., <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/konwencja-o-zakazie-lub-ograniczeniu-uzycia-pewnych-broni-16791554> (dostęp: 30.03.2022).

²⁸ PROTOKÓŁ W SPRAWIE ZAKAZÓW LUB OGRANICZEŃ UŻYCIA BRONI ZAPALAJĄCYCH (Protokół III), KONWENCJA o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki z 1980 r., Brytyjskie ministerstwo obrony: Rosja potwierdza użycie broni termobarycznej, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1109770%2Cbrytyjskie-ministerstwo-obrony-rosja-potwierdza-uzycie-broni> (dostęp: 30.03.2022).

która tworzy pożar i wydziela substancje toksyczne²⁹. Stosowanie broni fosforowej jest sankcjonowane tak, jak broń termobaryczna specjalnym *Protokołem III do Konwencji o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych*. O użycie tego środka wobec ludności cywilnej prezydent Zełeński oskarżył Rosjan podczas swojego przemówienia do członków NATO dnia 24 marca 2022 roku³⁰.

- Miny przeciwpiechotne – kwestia działania i sankcjonowania min przeciwpiechotnych została szerzej opisana [w artykule](#). Środki te używane są przez Rosjan/separatystów od czasu rozpoczęcia agresji w 2014 roku. Niemniej jednak w dalszym ciągu pojawiają się informacje o ich użyciu, również podczas obecnej eskalacji³¹.

Akty wiarołomstwa

Podstęp wojenny – czy inaczej fortel wojenny – jest popularnym środkiem osiągnięcia m.in. przewagi i może dotyczyć maskowania, zasadzki czy dezinformacji o ruchach wojsk. **Jeśli jednak próba wprowadzenia przeciwnika w błąd będzie wykorzystywać jego dobrą wiarę, to stanowi to zakazany akt wiarołomstwa.** Za przykład takiego działania należy uznać m.in. fałszywe użycie flagi parlamentariusza (biała flaga), udawanie statusu osoby chronionej, czy też bezprawne użycie międzynarodowych znaków ochronnych³².

Do przykładów popełnionych aktów wiarołomstwa przez siły Federacji Rosyjskiej można zaliczyć doniesienia dotyczące wykorzystania przez rosyjskich żołnierzy ukraińskich mundurów i odzieży cywilnej w celu skrytego zbliżenia się do ukraińskich posterunków. Ponadto w pierwszych godzinach inwazji pojawiły się również informacje o użyciu przez rosyjskich żołnierzy samochodów z symbolami OBWE³³.

---

²⁹ ‘White Phosphorus’ Claimed To Be Used In Ukraine May Really Be Russian Napalm Weapon, <https://www.forbes.com/sites/davidhambling/2022/03/25/white-phosphorus-may-really-be-soviet-napalm-weapon/?sh=76251f01e6ae> (dostęp: 30.03.2022).

³⁰ Zełeński: Rosjanie użyli na Ukrainie bomb fosforowych, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art35934911-zeleński-rosjanie-użyli-na-ukrainie-bomb-fosforowych> (dostęp: 30.03.2022).

³¹ Ukraine: Russia Uses Banned Antipersonnel Landmines, <https://www.hrw.org/news/2022/03/29/ukraine-russia-uses-banned-antipersonnel-landmines> (dostęp: 30.03.2022).

³² M. Żeligowski, Zakazane i dozwolone metody prowadzenia działań zbrojnych w świetle MPHKZ, [w]: Międzynarodowe Prawo Humanitarne Konfliktów Zbrojnych, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014, s. 267-302.

³³ War crimes in the wake of Russia’s military onslaught on Ukraine, <https://www.iphronline.org/war-crimes-in-the-wake-of-russia-s-military-onslaught-on-ukraine.html> (dostęp: 30.03.2022).

Kolejnym udokumentowanym aktem wiarołomstwa stały się nagrania porzuconych rosyjskich pojazdów medycznych (oznaczonych symbolami czerwonego krzyża), w których przewożona była amunicja³⁴.

Podsumowanie

Przedstawiony w artykule zbiór rosyjskich zbrodni wojennych nie jest katalogiem zamkniętym. Choć wskazane przykłady dotyczą pojedynczych zbrodni, to ich skala jest dużo większa. Wskazane przepisy i normy MPHKZ, które zostały złamane lub określone jako czyn o charakterze zbrodni wojennej, to również pojedyncze przykłady. Większość przedstawionych czynów, których dopuścili się rosyjscy żołnierze, narusza znacznie więcej zapisów międzynarodowych konwencji i zasadniczo każdy z nich łamie fundamentalne zasady międzynarodowego prawa humanitarnego.

Oprócz wskazanych w tekście przykładów zbrodni pojawiają się również informacje o naruszeniach dotyczących ataków na konwoje i korytarze humanitarne oraz inne obiekty, m.in. infrastruktury, na których atak stanowi zbrodnię wojenną (np. elektrownia jądrowa).

Niemniej jednak pomimo różnych źródeł prezentowanych treści – od przekazów medialnych po oficjalne wypowiedzi władz ukraińskich i innych – to za zbadanie i potwierdzenie opisanych zbrodni wojennych odpowiadają odpowiednie instytucje, szczególnie międzynarodowe. Najprawdopodobniej dojdzie do tego jednak dopiero po zakończeniu wojny.

---

³⁴ Окупанти возять снаряди автомобілями з червоним хрестом,
<https://armyinform.com.ua/2022/03/03/okupanty-vozyat-snaryady-avtomobilyamy-z-chervonym-hrestom/>
(dostęp: 30.03.2022).

Bibliografia:

F. De Mulinen, *Podręcznik Prawa Wojennego dla Sił Zbrojnych*, Bellona, Warszawa 1994

Międzynarodowe Prawo Humanitarne Konfliktów Zbrojnych, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014

Międzynarodowe Prawo Humanitarne – odpowiadamy na twoje pytania. KOMPENDIUM DLA SŁUCHACZY POLSKIEJ SZKOŁY MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA

HUMANITARNEGO, PCK, [https://pck.pl/wp-](https://pck.pl/wp-content/uploads/2020/10/mph_odpowiadamy_na_twoje_pytania.pdf)

[content/uploads/2020/10/mph_odpowiadamy_na_twoje_pytania.pdf](https://pck.pl/wp-content/uploads/2020/10/mph_odpowiadamy_na_twoje_pytania.pdf)

Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego, wydanie szóste, AON, Warszawa 2008

Konwencja genewska o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych,

<http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/inne/1949-1.html>

Konwencja genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny,

<http://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/inne/1949-4.html>

PROTOKÓŁ W SPRAWIE ZAKAZÓW LUB OGRANICZEŃ UŻYCIA BRONI

ZAPALAJĄCYCH (Protokół III), KONWENCJA o zakazie lub ograniczeniu użycia

pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki z 1980 r., [https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-](https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/konwencja-o-zakazie-lub-ograniczeniu-uzycia-pewnych-broni-16791554)
[dziennik-ustaw/konwencja-o-zakazie-lub-ograniczeniu-uzycia-pewnych-broni-16791554](https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/konwencja-o-zakazie-lub-ograniczeniu-uzycia-pewnych-broni-16791554)

PROTOKOŁY DODATKOWE do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I) oraz dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół II), sporządzone w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r., [https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/protokoly-dodatkowe-](https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/protokoly-dodatkowe-do-konwencji-genewskich-z-12-sierpnia-1949-r-16794697)
[do-konwencji-genewskich-z-12-sierpnia-1949-r-16794697](https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/protokoly-dodatkowe-do-konwencji-genewskich-z-12-sierpnia-1949-r-16794697)

RZYMSKI STATUT MIĘDZYNARODOWEGO TRYBUNAŁU KARNEGO sporządzony w Rzymie dnia 17 lipca 1998 r.,

<https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=wdu20030780708>

300 people were killed in Russian airstrike on Mariupol theater, Ukrainian authorities say,

<https://edition.cnn.com/2022/03/25/europe/ukraine-mariupol-theater-dead-intl/index.html>

Brytyjskie ministerstwo obrony: Rosja potwierdza użycie broni termobarycznej,
<https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1109770%2Cbrytyjskie-ministerstwo-obrony-rosja-potwierdza-uzycie-broni>

Cluster Munition Monitor, <http://www.the-monitor.org/en-gb/our-research/cluster-munition-monitor.aspx>

'Hungry' Russian Soldiers Loot Ukrainian Shops, <https://www.rferl.org/a/russian-soldiers-loot-ukraine/31732450.html>

M. Piechowska, *Rosyjska agresja na Ukrainę a zagrożenie dla dziedzictwa kulturowego*,
<https://www.pism.pl/publikacje/rosyjska-agresja-na-ukraine-a-zagrozenie-dla-dziedzictwa-kulturowego>

Russia's Attacks on Civilian Targets Have Obliterated Everyday Life in Ukraine,
<https://www.nytimes.com/interactive/2022/03/23/world/europe/ukraine-civilian-attacks.html>

Russian troops shoot civilian with hands up – German media evidence,
<https://www.ukrinform.net/rubric-ato/3430915-russian-troops-shoot-civilian-with-hands-up-german-media-evidence.html>

Russian forces seize control of Chernobyl nuclear plant and hold staff hostage: Ukrainian officials, <https://edition.cnn.com/2022/02/24/europe/ukraine-chernobyl-russia-intl/index.html>

Russian soldiers raping and sexually assaulting women, says Ukraine MP,
<https://www.theguardian.com/world/2022/mar/27/russian-soldiers-raping-and-sexually-assaulting-women-says-ukraine-mp>

Six million children trapped in Ukraine face grave danger as attacks on schools and hospitals soar, <https://reliefweb.int/report/ukraine/six-million-children-trapped-ukraine-face-grave-danger-attacks-schools-and-hospitals>

These are the Cluster Munitions Documented by Ukrainian Civilians ,
<https://www.bellingcat.com/news/rest-of-world/2022/03/11/these-are-the-cluster-munitions-documented-by-ukrainian-civilians/>

TOS-1 czyli broń termobaryczna na linii frontu rosyjskiej agresji w Ukrainie,
<https://defence24.pl/technologie/tos-1-czyli-bron-termobaryczna-na-linii-frontu-rosyjskiej-agresji-w-ukrainie>

Ukraine: Russia Uses Banned Antipersonnel Landmines,

<https://www.hrw.org/news/2022/03/29/ukraine-russia-uses-banned-antipersonnel-landmines>

War crimes in the wake of Russia's military onslaught on Ukraine,

<https://www.iphronline.org/war-crimes-in-the-wake-of-russia-s-military-onslaught-on-ukraine.html>

War Crimes Watch: Russia's onslaught on Ukrainian hospitals,

<https://apnews.com/article/russia-ukraine-war-crimes-tracker-b39137c3a96eef06f4ba1793fd694542>

'White Phosphorus' Claimed To Be Used In Ukraine May Really Be Russian Napalm

Weapon, <https://www.forbes.com/sites/davidhambling/2022/03/25/white-phosphorus-may-really-be-soviet-napalm-weapon/?sh=76251f01e6ae>

Wojska rosyjskie „wykradają” mieszkańców Mariupola. To nielegalne deportacje,

<https://forsal.pl/swiat/ukraina/artykuly/8383003,wojska-rosyjskie-wykradaja-mieszkanow-mariupola.html>

Zelenski: Rosjanie użyli na Ukrainie bomb fosforowych, <https://www.rp.pl/konflikty-zbrojne/art35934911-zelenski-rosjanie-uzyli-na-ukrainie-bomb-fosforowych>

В одному з гаражів Тростянця знайшли закатованого росіянами чоловіка,

https://zaxid.net/v_odnomu_z_trostryanetskih_garazhiv_znayshli_zakatovanogo_rosiyanami_c_holovika_n1539714

Російські військові викрали міського голову Берислава на Херсонщині,

https://zaxid.net/rosiyski_viyskovi_vikrali_miskogo_golovu_berislava_na_hersonshhini_n1539113

Примусова мобілізація в ОРДЛО: серед «призовників» – студенти і 65+,

<https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3435802-primusova-mobilizacia-v-ordlo-sered-prizovnikiv-studenti-i-65.html>

Окупанти возять снаряди автомобілями з червоним хрестом,

<https://armyinform.com.ua/2022/03/03/okupanty-vozyat-snaryady-avtomobilyamy-z-chervonym-hrestom/>

O AUTORZE

Stanisław Waszczykowski. Podoficer rezerwy. Absolwent studiów licencjackich na kierunku Obronność na Wydziale Wojskowym Akademii Sztuki Wojennej. Student studiów magisterskich na kierunku Bezpieczeństwo Międzynarodowe i Dyplomacja na Wydziale Bezpieczeństwa Narodowego ASZWoj. Praktykant w Biurze Bezpieczeństwa Narodowego. Zainteresowania badawcze obejmują zagadnienia związane z misjami i operacjami pokojowymi ONZ oraz bezpieczeństwem Ukrainy.

JEŻELI DOCENIASZ NASZĄ PRACĘ, DOŁĄCZ DO GRONA NASZYCH DARCZYŃCÓW!

Z otrzymanych funduszy sfinansujemy powstanie kolejnych publikacji.

Możliwość wsparcia to bezpośrednia wpłata na konto Instytutu Nowej Europy: 95 2530 0008
2090 1053 7214 0001 tytułem: „darowizna na cele statutowe”.